

NA SCOILEANNA ÉISGE AGUS SEANCHAIS

Is dóigh go mbeadh sé ffor a rá go raibh baint a bheag nó a mhór ag na Scoileanna Éigse agus Seanchais leis an athrú ó litríocht an bhéil bheo go dtí litríocht an phínn agus na léitheoireachta.

Coiste Gairmoideachais Chontae na Gaillimhe a bhunaigh na scoileanna seo i 1956, chun deis a thabhairt do scríbhneoirí dul i mbun pínn; agus ó tharla go mbíodh an teacht le chéile sna tithe go minic, nó sna scoileanna, ní bhíodh an oiread céanna drogaill ar dhaoine dul chucu agus a bheadh orthu dul go áit fhoirmeálta ar nós leabharlainne, mar shampla.

Tá sé aisteach nár tugadh agus nach dtugtar morán aitheantais do na duaiseanna a bhuaigh daoine i gcomórtais na Scoileanna Éigse agus Seanchais. Sampla amháin de seo, ná nach bhfuil aon tagairt déanta dóibh in aon réamhrá a déanadh ar shaothair Joe Steve Ó Neachtain, cé go gceapann Joe féin go raibh tábhacht leo ina shaol scríbhneoireachta. Nuair a bhí mé ag cur in iúl dó, i 2007 go raibh mé ag scríobh tráchtas ar a cheird mar dhrámadaóir, dúirt sé liom *marach na Scoileanna Éigse agus Seanchais ní bheadh*

a fhios agam go raibh mé in ann scríobh ar chor ar bith. Thug mé faoi deara nach luaitear na SE&S i saothar Chóil Learaí Ó Finneadha ach an oiread, cé go luaitear ina chnuasach *Filíocht agus Feannadh* go bhfuair sé duais ar *Agallamh an Stróinse*. Ní deirtear ach *Agallamh beirte é seo ar bhain an file agus Norita Ní Chartúir duais amach air i gCorr na Móna*. Is amhlaigh atá leis an agallamh idir *Maggie agus An Seanleaid...ar bhain an bheirt chéanna duais leis i gCarna*. Is ag Ollchruinnithe na Scoileanna Éigse agus Seanchais a fuair siad na duaiseanna seo.

Bhíodh muintir Achréidh na Gaillimhe, mar a thugann muid i gConamara ar an gceantar taobh thoir de chathair na gTreabh, an áit a dtéadh siad ag spailpínteacht fadó, páirteach sna scoileanna éigse agus seanchais. Ar na bailte a bhíodh páirteach bhí Baile Chláir na Gaillimhe; Anach Duain; Orán Mór agus Tamhain. Ar na bailte a bhíodh páirteach sna scoileanna taobh thiar don Choirib, bhí Na hAille; Ros a' Mhíl/An Tulach; An Cheathrú Rua; Tír 'n Fhia; Ros Muc; Carna; Corr na Móna agus Maigh Cuilinn.

Máirín Mhic Lochlainn

Bhí sé den ádh orm gur ar mo chrann a thit sé na seanthaifid ó ollchruinnithe na Scoileanna Éigse agus Seanchais a aistriú ó sheantéipeanna go dtí dlúthdhioscaí sna blianta 2002 -2005, do Theanglann Ollscoil na hÉireann, Gaillimh, agus atá anois faoi chúram na Cártaíne ansin. Bhí athrú mór le tabhairt faoi deara ar chomórtais na n-ollchruinnithe i rith na mblianta. Mar shampla i 1957 (an chéad Ollchruinniú ar a dearnadh taifead) i nGairmscoil an Phiarsaigh i Ros Muc, ba iad lucht na ngearrscéal, na n-agallamh beirte agus na díospóireachta a bhí san iomaíocht. Dán amháin a taifeadadh, an dán fada *Aithrígh an Pheacaigh* le Joe Shéamuis Sheáin Ó Donnacha, nó File Bhaile na mBroghach mar bh'fhearr

aithne air. De réir mar a bhí na blianta ag imeacht bhí méadú ag teacht ar líon na ndán, agus laghdú ag teacht ar líon na ngearrscéal. Ní h-é amháin go dtáinig laghdú ar líon na ngearrscéal, ach gearradh siar an méid ama a bhíodh ag na h-údair lena scéal a inseacht, agus bé a rinne go leor acu, ná gan ach cuid den scéal a inseacht.

D'fhéadfaí a rá gur athrú mór é seo, mar roimhe sin á fhaideacht á mbíodh scéal b'amhlaigh a b'fhearr an seanchaí. Ach caithfear cuimhniú go raibh an saol ag athrú sna seascaidí, mar go raibh aibhléis i go leor tithe, raidió i mbeagnach gach teach, agus méadú ag teacht ar an líon tithe a raibh an teilifís acu. An toradh a bhí ar seo, ná go raibh ré na seanchaithe ag imeacht, agus laghdú ag teacht ar na h-oícheanta arneáin agus scéalaíochta.

Bhí a gcaitheamh aimsire féin ag gach teaghlach istigh i gcúinne a dtigh féin anois, agus solas maith acu leis an bpáipéar nuachta nó leabhar a léamh. Cuireadh deireadh le Comórtas Díospóireachta na SE&S i 1971. Comórtas a bhí ann ón tús ina mbronntaí dhá dhuais, ceann ar dhuine a bhíodh ar shon an rúin, agus ceann ar dhuine a bhíodh ina choinne.

Le h-imeacht ama tháinig athrú ar leagan amach na n-ollchruinnithe, agus faoin mbliain 1965 bhí comórtas ann don Bhailéad Nua-

Cheaptha, agus sna blianta 1971-1973, bhí comórtas ann do Bhailéad Staire Nua-Cheaptha. Rinneadh suas an comórtas Filíochta, le comórtas amháin do mheadracht agus comórtas eile do shaor-véarsaíocht. Bhí an tAgallamh Beirte ar cheann de phríomh imeachtaí na scol ó thús ama agus b'amhlaidh a bhí go dtáinig deireadh leo. Ach, an méadú ba shuntasáí ar fad ná an méadú a tháinig ar líon na ndaoine óga a ghlac páirt, go háirithe i gcomórtais na n-agallamh beirte, agus sa gcomórtas filíochta a bheag nó mhór. Le h-imeacht ama freisin ghlac mná páirt sna comórtais, rud nach raibh amhlaigh ag an tús. Ar ndóigh tháinig athrú ar chúrsaí fuaime freisin ó bheith ag taifeadadh ar shean-téipeanna seacht n-orlaí go dtí fístéipeanna a dhéanadh le ceamara.

Thosaíodh chuile ollchruinniú le *Fógra Féile*, a bhíodh cumtha ag duine de bhaird na scoile a bhí ag reachtáil an ollchruinnithe an bhliain áirithe sin, ag cur fáilte roimh an dream a thagadh óna Scoileanna Éigse eile ar fud an chontae. Amannta léadh an file féin an *Fógra Féile*, agus amannta eile b'é fear a' tí a léadh é. B'é fear a' tí a chuireadh na filí, na scéalaíthe, lucht na n-agallamh beirte, na mbailéad agus ná díospóireachta i láthair an tslua. B'é a chuireadh in aithne na moltóirí freisin.

Sul a gcríochnóidh mé tá cupla duine a chaithfidh mé a lua mar go raibh baint mhór acu le h-imeachtaí na Scoileanna Éigse agus Seanchais, agus siad sin Oilibhéar Ó hEidhinn nach maireann a bhí ina Phríomhoifigeach ar Choiste Chairmoideachais an Chondae a thugadh oráid ghonta ag tús na h-imeachta, ar feadh na mblianta. B'é an tOllamh Liam Ó Buachalla, Ollamh le Eacnamaíocht i gColáiste na hOllscoile Gaillimh a rinne na chéad thaifid do imeachtaí na Scol, agus ba iad Seán Mac Íomhair agus Patsy Nic Fhlannchadha ón dTeanglann san Ollscoil a rinne na taifid eile, cés moite de bhliain a ndearna Mr. Nash an taifeadadh. Sna blianta deireannacha d'imeachtaí na Scol bhíodh an Dochtúir Cáit Ní Dhómhnaill ó Roinn na Gaeilge san Ollscoil i mbun moltóireachta i dteannta An Ath. Eric Mac Fhinn agus ionadaí ón gCoiste Gairmoideachais.

Céad sláinte leis na Scoileanna Éigse
Ba mhaith ann iad sna laethanta d'imigh
Is iomaí File, Scéalaí, Bard is uile
Nach gcloisfí fúthu marach na hOllchruinnithe.

Nach mbeadh sé go deas agus go maith dona healaíona á mbeadh a leithéidí arís ann?

**Máirín Mhic Lochlainn,
Márta, 2010.**